

VASÁRNAPI KRÓNKA.

Írja: MOLNÁR FERENC.

Hogy mi itten Budapesten a városi életnek úgyszólván csak drága karrikatúráját éljük, ez már tudott és agyontárgyalt dolog. Az is bizonyos, hogy a városi élet elvesz az életből egynehány évet, de a városi ember ezt tudja, és szívesen ad oda az öregségéből hat-hatvencszáz napot azért a sok kényelemért és kulturáért, amit egy nagyvárosban élvezhet. Viszont az is bizonyos, hogy ezért a hat-nyolcszáz, esetleg egy-kétezer napért, amivel korábban kell meghalnom, mint a csöndes és egészséges falu boldog lakójának, Budapesten nem kapom meg cserébe azt a sok jót, amiért érlemes kevesebbet élni. Mert azért a sok jóért igazán drága árat kell fizetnünk. Már pedig a pénzzel szívesen vagyok könnyelmű, de az élettem és az egészségem állítólag drága kincsem, azzal nem volna szabad dobálóznom, azt csak igen nagy kényelmekért és örömekért volna szabad cserébe adnom.

Két okból bátorodom ezt a kérdést aktuálissá tenni. Az egyik ok az, hogy egy igen előkelő és nagy stilben dolgozó pesti építész-szel volt szerencsém a minap ezekről a kérdésekről beszélgetni, és ez az úr néhány meglepő kijelentéssel traktált. Drezdából, a német városok legrendezettebbikéből jött és elmesélt néhány dolgot, amittől az igazi pesti embernek igazán ég felé áll a haja. Elmondta, hogy Drezda mellett a munkások kertvárosát erdőben rendezték be és csak éppen annyi fát vágtak ki az erdőből, amennyi a háztelekhez szükséges volt, ami hely azonfelül maradt, az mind erdő. Erdő a kocsit, a gyalog-út, a nyilvános-tér, a házak közt levő köz, erdő minden, ami nem ház. Szép időben még az iskolás gyerekek is az erdőben felállított padokon ülve hallgatják a tanítót. Már ez is elég ahhoz, hogy az ember egy kicsit elszomorodjék. De jön most két újítás, amit ebben a szép városban csináltak. Az egyik az, hogy megvalósítják az igazi központi fűtés eszméjét. Ahogy mi itt bevezethetjük a lakásunkba a vízvezetékét, a villamos áramot és a gázt, úgy a jó drezdaiak bevezethetik erre ráadásul még a meleget is. Valahol a város végén, — hogy népszerűen fejezzem ki magamat — fűtenek egy istentelen nagy kályhában. Ebből a nagy kályhából csövek vezetnek minden polgár lakásába. A csöveken forró gőz megy a lakásokba, fűti a szobákat és melegít egy víztartályt, amelyből meleg vizet kap a lakó, amikor akar. Vége minden kályhának, szénnek, fának, fürdőkályhának. Megsrófolsz egy srófot és meleg a szobád. Megsrófolsz egy srófot és fürdesz meleg vízben. Tündérországi állapot. A felhasznált gőz a csöveidben vízzé válik és visszafolyik a központi telepre. A vízzé vált gőz egy vízmérő órán megy keresztül és innen tudják, hogy mennyi forró gőzt fogyasztottál. Az már csak betetőzése ennek a paradicsomi állapotnak, hogy az egész história sokkal (ez nem frázis, hanem valóság) sokkal olcsóbb, mint a fával és szénrel való fűtés. Az előbb még csak szomorkodásról beszéltünk, de ennél a pontnál már pityeregni is lehet azon, hogy milyen boldog, aki abban a városban élhet. De gyerünk tovább. A drezdaiak sokallták a füstöt, ami a városban száll. Hát a következő egyszerű dolgot valósították már meg, s néhány hónap kérdése, hogy kötelezővé tegyék minden kéményre: a füstöt kitiltották a levegőből. **Hogyan történik ez?** Egyszerűen úgy, hogy a kémények ezentúl nem fölfelé mennek, hanem lefelé, le a pincébe. Gyárak, ipartelepek, ma-

gánlakások kéményei mind, mind kivétel nélkül eltűnnek a háztetőről és épúgy haladnak mint a csatorna csövei, amelyek a szennyet viszik lefelé. Az utca alatt beletorkollanak egy nagy gyűjtőcsatornába, amely párhuzamosan megy a szennyvizek csatornájával, ki messze, a városon is túl. Ott a cső végén úgynevezett exhaustorok működnek. Exhaustornak hívják azokat a villamos erőre járó szélkelepeket, amelyek nálunk is láthatók kávéházakban és termekben, s amelyek négyágú légesavarral huzzák ki a füstöt és a rossz levegőt a helyiségből. A drezdai füstcsatorna végén óriási méretben készült ilyen szívócsavarok huzzák ki a csatornából, a csövekből és így a házakból a füstöt, és . . . és most jön a java, nem eresztik még ott sem szélnek, hogy visszaszálljon a városba vagy a környéket megnyomorítsa, hanem az így kiszívott füst egy gyártelep gyűjtőkazánjaiba megy, ahol ipari célokra dolgozzák fel, kiszedik belőle mindazt, ami hasznos: a kormot, amiből festéket és még sok egyebet csinálnak, a vegyileg értékesíthető gázokat, úgy, hogy végre is semmi se marad belőle, felbontják, szétszedik és pénzért eladják. Amitől itt Pesten a Dohány-utca lakói gégehurutot és ideggyökösöket kapnak, azt Drezda kiszívja a város végére és tussfestéket csinál belőle. És ezek a termékek, amint kiszámították, fedezik az egész csőberendezés költségeit. Hogy az eddig szabadon eresztett füstben micsoda értékek veszttek eddig kárba, azt éppen a Pesti Hirlap múlt vasárnapi számának műszaki rovatában megjelent cikkkel igazolhatjuk, amelyben ki volt mutatva, hogy az ólomércet feldolgozó kohók füstjében oly nagymennyiségű ólom-szulfát és ólomoxid van, hogy ebből a füstből chrómsavas ólmot tudnak előállítani, még pedig lényegesen olcsóbban, mint az eddigi eljárásokkal, mert az ólomchromát ára a régi módi szerint készítve százkilónként harminchét koronába került, az ólomkohók füstjéből készítve pedig csak harminc koronába kerül. Ez csak egyetlen példa, de fogalmat ad arról, hogy mekkora értékek mentek a szó szoros értelmében füstbe a kéményrendszerrel, e téren nem tekintve azt a hallatlan fontosságú körülményt, hogy mit jelent egészségi szempontból az, ha egy nagyváros teljesen füst nélkül marad. Itt aztán, ezt hallva, a pesti ember abba hagyhatja a szomorkodást és a pityergést is, és bátran áttérhet a keserves zokogásra. Így dolgoznak nálunknál kisebb német városok. Így élnek német városi polgárok. Ilyesmin töri a fejét egy német város vezetősége. Ez a gondja Drezdában annak, akinek nálunk a panamisták felelnek meg. És még ha odáig megyünk a rosszakarathoz és fantáziához, hogy azt mondjuk: ez is csak mind panama Drezdában, akkor is joggal felelhetjük erre azt, hogy isten áldása olyan városban élni, ahol a panama ilyen. Mert, hogy egy pillanatra megálljunk itt, kétféle panama van: az egyik a népboldogító panama, vagyis az olyan panama, amelyen milliókat nyernek a tőkésék, de a népnek is óriási haszna van belőle. A másik a népnyomorító panama, amelyen szintén milliókat nyer a tőke, de a nép szenved meg. Ott, ha panama, olcsón fűtök tőle. Itt, ha panama, drágán lakom tőle.

A másik oka, hogy e kérdéssel foglalkozunk, egy érdekes kis kimutatás, amit az Estben olvastam arról, hogy mennyivel drágább Budapesten az élelmiszer, mint Berlinben. A kis kimutatás elmondja, hogy ugyanannyi spenótért Berlinben 19 fillért fizetnek, Budapesten 40 fillért. Teavaj kilója Berlinben 293 fillértől 316 fillérig megy, nálunk földmivelő és állattenyésztő országban 360 fillértől 400 fillérig. Még egy kiáltó példa: nálunk a forintos csirke járja, Berlinben már ennek az árnak

majdnem a negyedrészeért, ötvenhárom fillérért kapni csirkét. Nem, nem óhajtok most elhozakodni ennek az okaival és a következményeivel. Ezek olyan dolgok, amiket az olvasóközönség sokszor jobban lát és helyesebben ítél meg, mint az újságíró. Csak ki akarom egészíteni a kimutatást. Folytatni akarom néhány pontban a különbségek felsorolását, ha nem is Berlinnel, hanem bármely más, nagyobb európai város életével.

1. — Pesten hamarabb megy tönkre a gyomor, mint bárhol máshol, mert több hamisított ételt kell enni, mint máshol. Épen a legegészségesebbeknek, legtáplálóbaknak kikiáltott ételeket: a tejet, vaját, kenyeret, lisztet hamisítják olyan szemérmetlen módon, hogy az már a súlyos testi sértésről szóló paragrafusba ütközik, és hiába minden fogadkozás és mű-szigor, köz-tudomású, hogy csak a kis hamisítónak vágják el a nyakát, a nagy hamisító-telepek tulajdonosai városi összeköttetések és városatyá-üggyvédjeik révén megmenekülnek a büntetéstől. Ezt ma már Pesten igazán csak az érdekeltek tagadják. A többit elmeséli mindenkinek minden előjáró, ha négy szemközt beszélhet.

2. — Pesten hamarabb megy tönkre a tüdő, mint máshol, mert megtűrik a város közepén a sűrű füstöt okádó fürdőket és telepeket. Ehhez nem kellene drezdai mintára füstcsatornát építeni, — ki olyan örült, hogy nálunk ilyesmit kívánjon? — elég volna a vállalkozókat az úgynevezett láncrostélyok felszerelésére szorítani, de ez sem történhetik meg, mert a város és a rendőrség semmi módon sem kényszerítheti ezeket a nagy urakat erre és mi kénytelenek vagyunk ezt a fekete pestist túrni csak azért, mert a gyáros sajnálja a pénzét kidobni erre a berendezésre. Ezen a téren a város úgy dolgozhatik, hogy azt mondja a fürdőtulajdonosnak: nem nevezem ki az unokahugát tanítónőnek, ha nem szerez be láncrostélyt. Mert egy ehhez veszedelmesen hasonló esetben már csináltak ilyet a város jobbjézésű urai. Más mód nincs. Itt minden nyákhártyának, orrnak, szemnek, gégének, bronchusnak beteggé kell lennie. Mint ahogy beteg is. Mint ahogy enél náthásabb, köhögősebb, vörösebb szemű és krakogóbb nép nincs is sehol a világon. Mert egy gazdag úr sajnál láncrostélyt venni.

3. — Itt minden kocsikerék, tömör gummikerék és fuvott pneumatik hamarabb megy tönkre, mint a világ bármely más nagyvárosában. Mert itt a legnagyobb körutakon is olyan gyalázatosan éles, hepe-hupás, komisz kövezet van, aminőt egy német város nem tűr meg a kültelkein sem. Itt a Józsefváros, Terézváros és Erzsébetváros — a legnépesebb kerületek — kisebb utcáin kőből épített gödrökből és gránitból emelt gátakból áll a kövezet. Tessék a fuvarosokat megkérdezni. Itt a kocsi élettartama egy évvel kisebb, mint Berlinben vagy Münchenben, itt a négy-öt évre épített autók géprészei két-három év alatt mennek tönkre, itt pontosan, de számtanilag pontosan kétszer annyi pneumatik kell, mint máshol. Az autótaxi viteldijai azért lesznek drágák, hivatalos megokolás szerint, mert Pesten a kövezet miatt nem él annyi ideig a gép, mint külföldön, ahol ebből kifolyólag a szegényebb ember is felülhet az autóra. Így kapcsolódnak az örömek egymásba.

4. — Pesten tavasztól késő ősziig gyalogolni kín, kocsinak életveszély a feltépett utcán járni. Most is, szeptemberben, fel van szedve a Király-utca és a köruton minden nap újabb ásatásokat hoz. Ez ellen felszólt maga Vázsonyi a városnál, ő is hiába. Ki vagyunk szolgáltatva a turkáló villamos vállalatoknak, kövezőknek, azt csinálnak velünk, amit akarnak.

5. — Pesten rengeteg ember él éjjeli életet. Éjjeli egy órakor a vendéglőt be kell csukni, a kávésnak pedig éjjeli egy órán tul nem szabad meleg ételt adni. Az egyszerű megoldást minden elemi iskolás gyerek tudja: éjjeli egyig adjanak a vendéglősök meleg ételt, s amikor ők becsukják a boltot, adhasson a kávé s meleg. Nem. A mi kényelmünket itt se város, se rendőrség, se iparhatóság nem hajlandó szolgáltatni. Itt két-három befolyásos vendéglős dirigál, mert azért élünk itt kilencszázezren Budapesten, hogy közülünk kettő, a mi kényelmetlen életünkön még csak nem is meggazdagodjék, mert már régen meggazdagodott, hanem egyszerűen ne legyen kénytelen lemondani arról a csekély haszontöbbletről, amitől elesnék.

Ez a számsor, ami itt ötig ment, mehetne százig. És csak akkor volna teljes a kimutatás arról, hogy mi minden drágább Pesten. Mert nemcsak a paraj, a teavaj és a csirke, hanem az emberi gyomor, tüdő, szem, idegrendszer és az egész emberi élet sokkal drágább itt, mint máshol. Az egész úgynevezett városi életért sokkal többet kell fizetnünk, mint másoknak. Hogy lehet-e ezen segíteni? Igen. Még pedig nagyon. A községi választásoknál mindez jusson az emberek eszébe és mindenki szavazzon a lelkiismerete és a város érdeke szerint. Akkor majd lesz itt, ha nem is Drezda, vagy Berlin, de legalább türhető városi élet. Mert a füst, a piszok, a por, a drágaság és a kényelmetlenség mind, mind csak a városi szavazópolgárság indolenciájában vagy lelkiismeretlenségében rejlik. Higgyék el, a füstök és bűzök onnan származnak, hogy Szökére vagy Barnára szavaz-e az ember. És nem az a nagy bűnös, aki füsttel megy neki tizezer tudónek, csak hogy háromezer koronával több legyen a jövedelme, hanem az a városi polgár, aki Szökére szavaz, ahelyett, hogy Barnára szavazna. De ez aztán meg is érdemli, hogy füstöt nyeljen, gipszet egyék, színház után margarinos kenyeret vacsorázzék és a parajt negyven fillérrel fizesse.